

Szlakiem
*Jana Walerego
Jędrzejewicza*

Following the trail
of Jan Walery Jędrzejewicz

Jan Walery Jędrzejowicz (1835–1887) – lekarz, astronom, meteorolog, klimatolog, popularyzator nauki. (fot. repr.: W. Fiećko: Dr. Jan Walery Jędrzejowicz lekarz i astronom w Płońsku [w 50 rocznicę zgonu]. Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie, 1938 r.; oryginał publikacji w zbiorach Pracowni Dokumentacji Dziejów Miasta Płocka «PDDMP»)

Jan Walery Jędrzejowicz (1835–1887) – doctor, astronom, meteorologist, climatologist, populariser of science. (photo repr. W. Fiećko: Jan Walery Jędrzejowicz, PhD, doctor and astronomer in Płock [the 50th anniversary of death]. Płock: Płock Scientific Society, 1938; original publication in the collection of the Workshop of Documentation of the History of Płock)

Jan Walery Jędrzejowicz – lekarz, astronom, założyciel obserwatorium astronomicznego i stacji meteorologicznej w Płońsku – urodził się 14 kwietnia 1835 roku w Warszawie, zmarł w Płońsku 19 grudnia 1887 roku.

Jego rodzice, Jan Jędrzejowicz i Ewa Konarzewska pochodzili z Płocka, gdzie dziadek – Piotr Jędrzejowicz, z zawodu kupiec był właścicielem domu i majątku ziemskiego – folwarku Jędrzejów, usytuowanego na przedmieściach Płocka. Ojciec (ur. 1809) od 1862 roku pracował jako adwokat przy Sądzie Apelacyjnym w Warszawie. W 1837 roku urodziła się młodsza siostra Jędrzejowicza – Wanda.

Jan Walery Jędrzejowicz w latach 1845–1852 był uczniem warszawskich gimnazjów. Najpierw, do 1848 roku – gimnazjum filologicznego przy ul. Leszno, potem – Gimnazjum Realnego, w którym ukończył studia o kierunku mechanicznym. W 1852 roku rozpoczął studia na Wydziale Architektury ówczesnej Szkoły Sztuk Pięknych w Warszawie, które po roku przerwał z powodu choroby oczu.

W 1854 roku podjął pracę w Komisji Rządowej Przychodów i Skarbu, skąd odszedł na własną prośbę w 1855 roku.

W 1856 roku rozpoczął studia na Wydziale Lekarskim Uniwersytetu w Moskwie. W czasie studiów, z powodu trudnej sytuacji finansowej udzielał korepetycji, dawał lekcje muzyki, a nawet zatrudnił się w orkiestrze grającej w jednej z moskiewskich restauracji. Naukę ukończył w 1861 roku, uzyskując dyplom lekarski. Następnie odbył roczną podróż naukową po Europie, odwiedzając m.in. stynący wówczas z wysokiego poziomu nauk wydział lekarski w Würzburgu w Niemczech.

Po powrocie do kraju w 1862 roku osiadł na stałe w Płońsku, gdzie rozpoczął praktykę lekarską. W krótkim czasie zyskał uznanie pacjentów, którzy chętnie korzystali z jego pomocy.

Doktor Jędrzejowicz nie zaniedbywał również pracy naukowej publikując na łamach czasopism takich jak „Medycyna” czy „Klinika” opisy ciekawych przypadków, z jakimi stykał się w swej praktyce lekarskiej.

Oprócz medycyny, jego wielką pasją była astronomia. To jej zawdzięcza rozgłos i popularność zarówno w kraju, jak i za granicą. Przez dziesięć lat samodzielnie studiował tę dziedzinę nauki, kompletował specjalistyczną bibliotekę oraz gromadził fundusze na budowę i wyposażenie obserwatorium astronomicznego i stacji meteorologicznej.

W 1873 roku Jędrzejowicz rozpoczął budowę obserwatorium. Usytuował je w wynajętym w pobliżu rzeki Płonki ogródku, znajdującym się na tyłach swojego domu przy ówczesnej ul. Ciecchanowskiej 22. Prace ukończył w 1875 roku.

Płońskie obserwatorium wyposażone było w wiele specjalistycznych instrumentów optycznych i dorównywało innym placówkom tego typu, znajdującym się w Warszawie, Krakowie czy Wilnie. Były to m.in.: refraktor Cooke'a z soczewką 140 mm, refraktor Steinheila o średnicy 162 mm oraz luneta używana jako heliograf o średnicy 105,5 mm itp.

W 1878 roku astronom przeniósł swoje obserwatorium do Sokołowa Podlaskiego. Po roku – w związku z panującymi tam nieodpowiednimi do prowadzenia systematycznych badań warunkami – wrócił do Płocka.

Jan Jędrzejowicz pracował m.in. nad badaniami gwiazd podwójnych, obserwował położenie komet, interesował go meteoryty i planety – w szczególności Mars, Saturn i Jowisz oraz zjawiska zachodzące na Słońcu. Wyniki swoich spostrzeżeń zamieszczał m.in. w wydawanym w Warszawie tygodniku poświęconym naukom przyrodniczym pt. „Wszczęświat” oraz na łamach niemieckich periodyków astronomicznych „Astronomische Nachrichten” czy „Vierteljahrsschrift der Astronomischen Gesellschaft”.

Strona tytułowa drugiego wydania „Kosmografii” autorstwa Jana Walerego Jędrzejowicza, Warszawa, 1907 r. (oryginał publikacji w zbiorach PDDMP)

The title page of the second edition of “Cosmography” by Jan Walery Jędrzejowicz, Warsaw, 1907 (original publication in the collection of the Workshop of Documentation of the History of Płock)

W 1886 roku wydał czterystustronicowe dzieło pt. „Kosmografia”. Był to jeden z pierwszych polskich podręczników astronomii. To głównie dzięki „Kosmografii” Jan W. Jędrzejowicz zdobył rozgłos i uznanie wśród naukowców.

Poza astronomią doktor Jędrzejowicz zajmował się także meteorologią. W 1875 roku uruchomił przy swoim obserwatorium stację meteorologiczną, w której prowadził obserwacje, publikując następnie ich wyniki na łamach „Korespondenta Płockiego”, „Pamiętnika Fizjograficznego”, „Wędrowca” oraz tygodnika „Przyroda i Przemysł”. Po jego śmierci, badania w tej dziedzinie kontynuował inny płoński lekarz – Leon Rutkowski.

Strona tytułowa „Tygodnika Powszechnego” z 1882 roku (nr 30), na której zamieszczono drzeworyt przedstawiający obserwatorium astronomiczne dr. Jana Walerego Jędrzejowicza w Płońsku. (oryginał w zbiorach PDDMP)

The title page of “Tygodnik Powszechny” of 1882 (no. 30), which contains the woodcut showing the observatory of Jan Walery Jędrzejowicz, PhD, in Płock. (original in the collection of the Workshop of Documentation of the History of Płock)

Strona z „Tygodnika Powszechnego” z 1882 roku (nr 30), przedstawiająca wnętrze obrotowej kopuły obserwatorium astronomicznego dr. Jana Walerego Jędrzejowicza w Płońsku. (oryginał w zbiorach PDDMP)

The title page of “Tygodnik Powszechny” of 1882 (no. 30), which shows the interior of rotary dome of the observatory of Jan Walery Jędrzejowicz, PhD, in Płońsk. (original in the collection of the Workshop of Documentation of the History of Płońsk)

Strona z „Tygodnika Ilustrowanego” z 1895 roku (nr 46), na której zamieszczono artykuł o obserwatorium astronomicznym Jana Jędrzejowicza w Płońsku wraz z drzeworytem przedstawiającym ogródek nad Płonką z widoczną w tle kopułą obserwatorium. (oryginał w zbiorach PDDMP)

The page of “Tygodnik Ilustrowany” of 1895 (No. 46), which contains an article about the astronomical observatory of Jan Jędrzejowicz in Płońsk, with woodcuts showing a garden over the Płonka River with the dome of the observatory visible in the background. (original in the collection of the Workshop of Documentation of the History of Płońsk)

Jędrzejowicz był człowiekiem bardzo wszechstronnym – grał na kilku instrumentach, wśród których jego ulubionym był fortepian, posiadał wyjątkowy dar mówienia, władał kilkoma językami, w tym biegle francuskim. Swoją czas poświęcał również działalności społecznej, uczestniczył w pracach regionalnych towarzystw naukowych, wygłaszał odczyty, brał udział we wszystkich formach życia kulturalnego Płońska, m.in. był reżyserem amatorskiego zespołu teatralnego istniejącego wówczas w Płońsku. Podczas prób do jednej ze sztuk wystawianych przez ów zespół, poznał pochodzącą z Płocka Stanisławę Malczykowską, z którą wkrótce zawarł związek małżeński. Uroczystość odbyła się 27 kwietnia 1884 roku w Płocku. Z małżeństwa urodziło się dwoje dzieci: syn Stanisław, zmarły w wieku dwóch lat, i córka Maria (później Górską).

Jan W. Jędrzejowicz zmarł na tyfus 19 grudnia 1887 roku. Msza św. pogrzebowa odprawiona została 21 grudnia w płońskim kościele parafialnym pw. św. Michała Archanioła, skąd ciało zmarłego odprowadzono na miejscowy cmentarz parafialny, gdzie spoczął obok zmarłego rok wcześniej syna.

Jan Walery Jędrzejowicz - physician, astronomer, founder of the astronomical observatory and the weather station in Płońsk - born on 14th April 1835 in Warsaw, died on 19th December 1887 in Płońsk.

His parents, Jan Jędrzejowicz and Ewa Konarzewska came from Płock, where his grandfather - Piotr Jędrzejowicz, a professional trader was the owner of the house and the land - Jędrzejów farm, situated on the outskirts of Płock. His father (born 1809) worked as a lawyer at the Court of Appeal in Warsaw since 1862. In 1837, the younger sister of Jędrzejowicz - Wanda was born.

Jan Walery Jędrzejowicz was a student in Warsaw grammar schools in the years 1845-1852. First, until 1848 he was a student at philological grammar school at Leszno Street, then - the real grammar school, where he attended and graduated the class of mechanical profile. In 1852 he began studies at the Faculty of Architecture of then School of Fine Arts in Warsaw, which he stopped after a year due to the eye disease.

In 1854, he joined the Government Commission of Revenue and the Treasury. He left it at his own request in 1855.

In 1856 he began studies at the Faculty of Medicine at the University of Moscow. During his studies, because of the difficult financial situation, he provided tutorials, music lessons, and even took a job in an orchestra playing in a Moscow restaurant. He graduated in 1861 with a degree of medical doctor. This was followed by the annual scientific journey through Europe, visiting, inter alia, the medical sciences department in Würzburg, Germany, known for high level of education.

After coming back to the country in 1862, he settled in Płońsk, where he began his medical practice. In a short time he gained recognition of patients, who were happy to use his services.

Jędrzejowicz did not neglect the scientific work, publishing the descriptions of interesting cases met in his practice, in magazines such as “Medical” or “Clinic”.

In addition to medicine, his great passion was astronomy. He owes it his fame and popularity both at home country and abroad. For ten years he alone studied this area of science, gathered specialist literature and funds for construction and equipment of the astronomical observatory and the weather station.

In 1873 Jędrzejowicz began the construction of the observatory. It was located in a rented garden, near the Płonka River, located on the back of his house at the then Ciechanowska 22 Street. The work was completed in 1875.

The observatory in Płońsk was equipped with a number of specialist optical instruments and was comparable to other establishments of this type, located in Warsaw, Krakow and Vilnius. They were inter alia: Cooke's refractor with a lens of 140 mm, Steinheil's refractor with a diameter of 162 mm and a telescope used as a heliograph of a diameter of 105.5 mm, etc.

In 1878 he moved his observatory to Sokółów Podlaski. After a year - due to prevailing inappropriate conditions to conduct a systematic research - he returned to Płońsk.

John Jędrzejowicz worked inter alia on double stars, watching the position of comets. He was interested in meteorites and planets - in particular Mars, Saturn and Jupiter, and the phenomena occurring on the Sun. The

results of his observations was published, inter alia, in published in Warsaw weekly newspaper devoted to the natural sciences "The Universe" and in the pages of German astronomical periodicals "Astronomische Nachrichten" or "Vierteljahrsschrift der Gesellschaft Astronomischen".

In 1886 he published a 400-page work "Cosmography". It was one of the first Polish textbooks of astronomy. This is mainly due to the "Cosmography" Jan W. Jędrzejewicz gained fame and recognition among scientists.

Besides astronomy Jędrzejewicz, MD dealt with meteorology. In 1875, he launched the weather station at his observatory, where he observed and then published his results in "Płock Correspondent", "Physiographic Diary", "Wanderer" and the weekly newspaper "Nature and Industry". After his death, the research in this area was continued by another doctor in Płock - Leon Rutkowski.

Jędrzejewicz was widely educated and of many interest man - he played several instruments, including his favourite one - the piano, had a unique gift of speaking, spoke several languages, including fluent French. He devoted his time to social activities, participated in the regional scientific societies, lectured and participated in all aspects of cultural life of Płock, including the director of the amateur theatre group existing then in Płock. During rehearsals for one of the plays performed by this team, he met, coming from Płock, Stanisława Malczykowska, who he married soon. The ceremony took place on 27th April 1884, in Płock. They had two children: son Stanisław, died at the age of two and daughter Maria (later Górska).

Jan W. Jędrzejewicz died of typhus on 19th December 1887. The funeral mass was celebrated on 21st December in Płock parish church of St. Michael the Archangel, where the body of the deceased was taken to the local parish cemetery, where he was gravely next to his son, who died a year earlier.

PLÓŃSKIE MIEJSCA PAMIĘCI ZWIĄZANE Z JANEM W. JĘDRZEJEWICZEM

Grób Jędrzejewicza na płockim cmentarzu

W pobliżu XIX-wiecznej kaplicy grobowej małżonków Sabiny i Jana Grobickich, w kwaterze XV, znajduje się miejsce spoczynku doktora Jana Jędrzejewicza – grobowiec z piaskowca i granitu, zaprojektowany i wykonany przez warszawskiego kamieniarza Henryka Żydoka. Od 2000 roku, w ramach zainicjowanej przez Pracownię Dokumentacji Dziejów Miasta Płocka akcji opieki nad najstarszymi grobami, o miejsce spoczynku Jędrzejewicza dbają uczniowie Szkoły Podstawowej nr 2 w Płocku.

Grób Jędrzejewicza na cmentarzu parafialnym w Płocku.
(zdjęcie ze zbiorów PDDMP)

Grave of Jan Walery Jędrzejewicz
in the parish cemetery in Płock.
(photo in the collection of the Workshop
of Documentation of the History of Płock)

MEMORY PLACES IN PŁOCK ASSOCIATED WITH JAN W. JĘDRZEJEWICZ

The tomb of Jędrzejewicz on Płock cemetery

Near the nineteenth-century funerary chapel of spouses Sabina and Jan Grobicy, in 15th quater, there is the final resting place of Jan Jędrzejewicz, MD - the tomb of sandstone and granite, designed and made by coming from Warsaw stonemason - Henryk Żydoka. Since 2000, within the framework of the Acton of caring of the oldest graves initiated by the Laboratory Documentation of the Płock City History, the students of Primary School No. 2 in Płock have taken care of the grave of Jędrzejewicz.

Płocki dom Jana Walerego Jędrzejewicza

O pobycie Jana W. Jędrzejewicza w Płocku przypomina znajdująca się przy ulicy Grunwaldzkiej 22 (dawnej Ciecchanowskiej) kamienica, w której mieszkał przez 25 lat. Na ścianie tego budynku, w 70. rocznicę śmierci astronoma, odsłonięto pamiątkową tablicę z napisem: „W tym domu żył i pracował w latach 1862–1887 dr Jan Walery Jędrzejewicz, światowej sławy astronom. Wmurowano dnia 21 lipca 1957”.

Dom przy dawniej
ul. Ciecchanowskiej 22 w Płocku
(obecna ul. Grunwaldzka),
gdzie mieszkał i pracował
dr Jan W. Jędrzejewicz.
(zdjęcie ze zbiorów PDDMP)

House at the former 22 Ciecchanowska
Street in Płock (currently Grunwaldzka
Street), where Jan W. Jędrzejewicz,
PhD, lived and worked. (photo
in the collection of the Workshop
of Documentation of the History of Płock)

Na tyłach domu, nad rzeką Płonką, zlokalizowane było nieistniejące już dziś obserwatorium astronomiczne Jędrzejewicza. Na łamach „Tygodnika Ilustrowanego” napisano w 1895 roku: „Obserwatorium płockie składa się z trzech oddzielnych budynków, znajdujących się w ogrodzie przylegającym do domu, w którym mieszkał śp. Jędrzejewicz. (...) Każdy z trzech budynków mieści po jednym z najtęższych narzędzi obserwacyjnych, ustawionych na izolowanych od budynków słupach (...)”.

Po śmierci astronoma, ze względu na trudne warunki finansowe, rodzina jego zdecydowała o sprzedaży obserwatorium. Zarówno narzędzia astronomiczne, jak i bogatą bibliotekę Jędrzejewicza kupili miłośnicy nauki z Warszawy. Umieszczono je w specjalnie do tego celu pobudowanym pawilonie na dziedzińcu szkoły technicznej Wawelberga i Rotwanda przy ul. Mokotowskiej 6 w Warszawie. Uroczyste otwarcie Obserwatorium im. Jana Jędrzejewicza w Warszawie miało miejsce 26 czerwca 1898 r. Działalność jego została zawieszona w 1919 roku z powodu pogorszenia się warunków do obserwacji. Część przyrządów wypożyczono placówkom uniwersyteckim. W czasie powstania warszawskiego większość z nich została całkowicie zniszczona. Ocalał jedynie refraktor Steinheila, który jeszcze w latach 50. XX wieku znajdował się w obserwatorium w Poznaniu.

House of Jan Walery Jędrzejewicz in Płońsk

The residence of Jan W. Jędrzejewicz in Płońsk is remained by located house in which he lived for 25 years, located on 22 Grunwaldzka Street (former Ciechanowska Street). On the wall of this building, on the 70th anniversary of the death of the astronomer, a commemorative plaque was unveiled, with the inscription: *"In the years 1862-1887 Jan Walery Jędrzejewicz, world famous astronomer, lived and worked in this house. Embedded on 21st July 1957."*

On the back of the house, on the Płonka River, there was Jędrzejewicz's observatory, non-existing today. In "Tygodnik Ilustrowany" the following was written in 1895: *"The observatory in Płońsk consists of three separate buildings, located in the garden adjacent to the house, where Jędrzejewicz lived. (...) Each of the three buildings has one of the main, observational tools, set on poles isolated from the buildings (...)".*

After the death of the astronomer, due to the difficult financial conditions, his family decided to sell the observatory. Both astronomical tools and extensive library were bought by science lovers from Warsaw. They were placed in a specially built pavilion in the courtyard of the technical school of Wawelberg and Rotwand at 6 Mokotowska Street in Warsaw. The grand opening of the observatory named after Jan Jędrzejewicz in Warsaw took place on 26th June 1898. Its activities were suspended in 1919 due to deterioration of the conditions for observation. Some instruments were loaned to universities. During the Warsaw Uprising, most of them were completely destroyed. The only survived tool was Steinheil's refractor, which in the 50s. of the twentieth century was in the observatory in Poznań.

Ulica imienia Jana Walerego Jędrzejewicza

W centrum Płońska, nieopodal miejsca gdzie dziś stoi dom płońskiego astronoma, znajduje się także ulica jego imienia. O zmianie nazwy dawnej ulicy Młynarskiej na ulicę Jana Walerego Jędrzejewicza zdecydowała Rada Miejska w Płońsku na posiedzeniu w dniu 9 grudnia 1937 roku. Uroczystość nadania ulicy imienia Jędrzejewicza odbyła się 19 grudnia 1937 roku, tj. dokładnie w 50. rocznicę jego śmierci.

Ulica im.
dr. Jana W. Jędrzejewicza.
(zdjęcie ze zbiorów PDDMP)

The street named after Jan W. Jędrzejewicz, PhD.
(photo in the collection of the Workshop of Documentation of the History of Płońsk)

Tego samego dnia, w siedzibie miejskiego gimnazjum przy ulicy Płockiej, ówczesny dyrektor płońskiego szpitala, lek. med. Wincenty Fiećko wygłosił odczyt nt. życia i działalności płońskiego astronoma, a gabinetowi fizyczno-chemicznemu szkoły nadano jego imię.

Street named after Jan Walery Jędrzejewicz

In the centre of Płońsk, near the place where today the house of Płońsk astronomer stands, there is also the street named after him. The City Council in Płońsk decided to change the former name of the street from Młynarska to Jana Walery Jędrzejewicz at its meeting on 9th December 1937. The ceremony of change the name of the street took place on 19th December 1937, i.e. exactly on the 50th anniversary of his death.

On the same day, in the office of the Metropolitan Gymnasium oat Płocka Street, the director of Płońsk hospital, Wincenty Fiećko, MD, gave a lecture about life and activities of Płońsk astronomer and physico-chemical study of the school was named after him.

Popiersie Astronoma przy ulicy Płockiej

Popiersie dr. Jana W. Jędrzejewicza, fotografia wykonana w 2013 roku.
(zdjęcie ze zbiorów PDDMP)

The bust of Jan W. Jędrzejewicz, the photo taken in 2013.
(photo in the collection of the Workshop of Documentation of the History of Płońsk)

Obecność Jana Walerego Jędrzejewicza w życiu kulturalno-naukowym i społecznym Płońska upamiętnia odsłonięte przed budynkiem płońskiego Domu Kultury przy ul. Płockiej 50¹ w 1982 roku popiersie astronoma, dłuta płońskiego rzeźbiarza Wiktora Marczyńskiego.

Bust of the Astronomer at Plocka Street

The presence of Jan Walery Jędrzejewicz in cultural and scientific life as well as social life of Płońsk was commemorated by the bust of the astronomer, sculpted by Wiktor Marczyński, from Płońsk, unveiled in front of the House of Culture at 50 Plocka Street¹ in 1982.

Zegar słoneczny na kościele poklasztornym w Płońsku

Jednym z niewielu materialnych śladów nawiązujących do działalności Jędrzejewicza w Płońsku jest okrągły zegar słoneczny znajdujący się na jednej ze ścian późnogotyckiej świątyni parafii pw. św. Michała Archanioła w Płońsku, będącej dawniej kościołem klasztornym Zakonu Karmelitów Trzewickzowych. Istniejący tam wcześniej zegar autorstwa Jana Jędrzejewicza nie przetrwał do naszych czasów. Jego rekonstrukcji podjął się w 1950 roku historyk sztuki i nauki, gnomonik i bibliofil, a zarazem wieloletni dyrektor Państwowego Muzeum im. Przypkowskich w Jędrzejowie, doc. dr hab. Tadeusz Przypkowski. Odtworzony przez niego zegar Jędrzejewicza można dziś oglądać w niszy południowej elewacji kościoła przy ulicy Plockiej 17.

Zegar słoneczny na południowej elewacji kościoła poklasztornego w Płońsku przy ul. Plockiej, fot. P. Koper.

Sundial located in the lower south façade of the former monastery church at Plocka Street, **photo** P. Koper.

Sundial at the former monastery church in Płońsk

One of the few material traces referring to the activities of Jędrzejewicz in Płońsk is round sundial, located on one of the walls of the temple of late Gothic parish church of St. Michael the Archangel in Płońsk, which was the monastic church of the Calced Carmelite Order. The existing there clock made by Jan Jędrzejewicz did not survive to our times. Its reconstruction was taken up in 1950 by a historian of art and science, Gnomonik and bibliophile, and also long-time director of the National Museum named after Przypkowski in Jędrzejów, Tadeusz Przypkowski, Assistant Professor, Ph.D. The clock of Jędrzejewicz restored by him can be seen today in the niche of the south façade of the church at 17 Plocka Street.

Rodzinny Ogród Działkowy na obrzeżach Płońska

Imię Jana Walerego Jędrzejewicza nosi Rodzinny Ogród Działkowy zlokalizowany przy ulicy Grunwaldzkiej, na północnych obrzeżach Płońska.

Family allotment on the outskirts of Płońsk

The family allotment located at Grunwaldzka Street, on the northern outskirts of Płońsk, is named after Jan Walery Jędrzejewicz.

INICJATYWY KULTURALNE I EDUKACYJNE UPAMIĘTNIAJĄCE JANA WALEREGO JĘDRZEJEWICZA ORAZ NAWIĄZUJĄCE DO SPUŚCIZNY PO NIM

❖ Od stycznia 1995 roku przy Miejskim Centrum Kultury w Płońsku istnieje **Pracownia Dokumentacji Dziejów Miasta Płońska**, w której gromadzone są zbiory informacji z zakresu wiedzy o przeszłych i obecnych

Czytelnia Pracowni Dokumentacji Dziejów Miasta Płońska. (zdjęcie ze zbiorów PDDMP)

Reading room of the Workshop of Documentation of the History of Płońsk. (photo in the collection of the Workshop of Documentation of the History of Płońsk)

działach miasta, w tym również materiały piśmiennicze i ikonograficzne mówiące o Janie Walerym Jędrzejewiczu oraz o podejmowanych przez miasto działaniach, by fakt jego pobytu w Płońsku upamiętnić. Ponadto, od 2000 roku w siedzibie pracowni odbywają się spotkania edukacyjne poświęcone dziejom Płońska i ziemi płońskiej oraz ludziom, których osobowość i praca wywarły wpływ na jego rozwój. Są wśród nich spotkania poświęcone Jędrzejewiczowi, jego życiu i osiągnięciom w dziedzinie astronomii i meteorologii.

W 2007 roku Pracowni Dokumentacji Dziejów Miasta Płońska – po wieloletnich poszukiwaniach – udało się nawiązać kontakt z potomkami doktora Jana Walerego Jędrzejewicza. W pierwszym spotkaniu, do którego doszło 6 maja 2008 roku w siedzibie płońskiej pracowni dokumentacji, udział wzięli m.in. prawnukowie płońskiego astronoma: Maria Beata Chabasińska z d. Falba z córką Justyną Gil, jej mężem Januszem i synem Maciejem oraz Michał Karol Falba z żoną Marią.

❖ Działalność na rzecz upowszechniania wiedzy astronomicznej wśród płońszczan oraz popularyzacji osoby i dzieła Jana Walerego **Jędrzejewicza** prowadzi działające od 12 marca 2008 roku przy Miejskim Centrum Kultury w **Płońsku Płońskie Koło Miłośników Astronomii im. Jana Walerego Jędrzejewicza**. Celem cotygodniowych spotkań jego członków jest m. in. nauka technik obserwacyjnych i posługiwania się sprzętem astronomicznym oraz doskonalenie umiejętności obserwacyjnych płońszczan poprzez prowadzenie obserwacji i pokazów nieba za pomocą posiadanego sprzętu, na możliwie najwyższym poziomie. Członkowie koła uczestniczą w różnego rodzaju sympozjach, warsztatach, wystawach, sesjach naukowych oraz innych przedsięwzięciach związanych z astronomią i naukami pokrewnymi publikując artykuły i informacje na temat prowadzonej działalności oraz postaci patrona koła.

❖ 14 września 2008 roku w Płońsku, w ramach Europejskich Dni Dziedzictwa, zorganizowana została **sesja naukowa pn. „Jan Walery Jędrzejewicz na tle polskiej i światowej astronomii XIX wieku – miłośnicza astronomia we współczesnym świecie”**, z udziałem prof. Jarosława Włodarczyka z Instytutu Historii Nauki PAN w Warszawie oraz prof. Andrzeja Woszczyka (1935–2011) – redaktora naczelnego dwumiesięcznika „Urania – Postępy Astronomii”, a także Janusza Wilanda – prezesa warszawskiego oddziału Polskiego Towarzystwa Miłośników Astronomii oraz Piotra Urbańskiego – przewodniczącego Towarzystwa Obserwatorów Słońca im. Wacława Szymańskiego w Żychlinie. W sesji, której organizatorami byli: Miejskie Centrum Kultury w Płońsku i działające przy nim Płońskie Koło Miłośników Astronomii im. Jana W. Jędrzejewicza, udział wzięli m.in. przedstawiciele rodziny doktora Jędrzejewicza, mieszkańcy i władze Płońska, uczniowie opiekujący się grobem Jędrzejewicza oraz miłośnicy astronomii z różnych ośrodków w kraju.

❖ W 2012 roku Komitet Historii Nauki i Techniki Polskiej Akademii Nauk oraz Kasa im. Józefa Mianowskiego – Fundacja Popierania Nauki², zwróciły się do Burmistrza Miasta Płońska oraz Rady Miejskiej w Płońsku z propozycją ustanowienia **Nagrody Naukowej im. Jana Jędrzejewicza**.

20 grudnia 2012 r. Rada Miejska przyjęła stanowisko popierające ww. inicjatywę, a 24 stycznia 2013 roku podjęła uchwałę ustanawiającą

Nagrodę, która w kwocie dziesięciu tysięcy złotych, przyznawana jest od 2013 roku dla najlepszej polskojęzycznej książki poświęconej historii nauki i techniki, wydanej w roku poprzedzającym jej wręczenie.

Siedmioosobowa Kapituła Nagrody, powołana przez Komitet Historii Nauki i Techniki PAN, Kasę im. Józefa Mianowskiego – Fundację Popierania Nauki oraz Burmistrza Miasta Płońska, podczas posiedzenia w dniu 17 września 2013 roku wyłoniła laureata pierwszej edycji Nagrody Naukowej im. Jana Jędrzejewicza. Nagrodę otrzymała publikacja filozofa przyrody i historyka filozofii polskiej, adiunkta w Katedrze Filozofii Przyrody na Wydziale Filozoficznym Uniwersytetu Papieskiego Jana Pawła II w Krakowie, dr. hab. Pawła Polaka, pt. „Byłem Pana przeciwnikiem [profesorze Einstein]... Relatywistyczna rewolucja naukowa z perspektywy środowiska nauko-filozoficznego przedwojennego Lwowa” (Kraków: Copernicus Center Press, 2012). Wręczenie Nagrody miało miejsce 30 września 2013 roku w Płońsku. W uroczystości uczestniczyli m.in. przybyli specjalnie z tej okazji do Płońska potomkowie doktora Jędrzejewicza.

CULTURAL AND EDUCATIONAL INITIATIVES COMMEMORATING JAN WALERY JĘDRZEJEWICZ AND REFERRING TO HIS LEGACY.

❖ Since January 1995, at the Municipal Cultural Centre in Płońsk, there has been the **Workshop of Documentation of the History of Płońsk**, which gathers the sets of information in the field of knowledge of the past and present history of the city, including stationery and iconographic talking about Jan Walery Jędrzejewicz and the actions taken by the city to remember his residence in Płońsk. Moreover, since 2000, at the headquarters of the workshop, educational meetings devoted to the history of Płońsk and land of Płońsk and people whose personality and work influenced its development, are held. These include meetings devoted to Jędrzejewicz, his life and achievements in the field of astronomy and meteorology.

In 2007, the **Laboratory of Documentation of History of the City of Płońsk** - after many years of searching - it was managed to make contact with the descendants of Jan Walery Jędrzejewicz, PhD. The first meeting, which took place on 6th May 2008 in the headquarter of Płońsk Laboratory of Documentation, was attended, inter alia, by great-grandchildren of Płońsk astronomer: Maria Beata Chabasińska (nee Falba) with her daughter Justyna Gil, her husband and son Maciej and Michał Karol Falba with his wife Maria.

❖ Supporting the dissemination of astronomical knowledge among people of Płońsk and popularization of the person and work of Jan Walery Jędrzejewicz are carried out by running from 12th March 2008 at the Municipal Cultural Centre in Płońsk - **Association of Amateur Astronomers in Płońsk named after Jan Walery Jędrzejewicz**. The aim of the weekly meetings of the members is inter alia learning of observational techniques and use of equipment and astronomical observation skills by people of Płońsk by observation and showing the sky using existing equipment at the highest possible level. The members of the association are involved in various kinds of symposia, workshops, exhibitions, scientific sessions and

other projects related to astronomy and related sciences by publishing articles and information on their activities and the patron of the association.

❖ On 14th September 2008, in Płońsk, in the framework of the European Heritage Days, a scientific session titled **“Jan Walery Jędrzejewicz against the Polish and world astronomy in the nineteenth century - astronomy in the modern world”**, was organised, with the participation of Jarosław Włodarczyk, Assistant Professor, PhD, from the Institute of the History of Science, the Polish Academy of Sciences, and Andrzej Woszczyk, prof. (1935-2011) - chief editor of the bimonthly magazine *“Urania - Progress of Astronomy”*, and Janusz Wiland - the chairman of the Warsaw branch of the Polish Society of Friends of Astronomy and Piotr Urbanski - the president of the Society of Observers of the Sun named after Waclaw Szymanski in Żychlin. The session was organized by: the Municipal Cultural Centre in Płońsk and the Association of Amateur Astronomers in Płońsk named after Jan W. Jędrzejewicz, cooperating with it. The session was attended, inter alia, by family members of Jędrzejewicz, residents and authorities of Płońsk, students caring of the grave of Jędrzejewicz and astronomy enthusiasts from various centres in the country.

❖ In 2012, the Committee of the History of Science and Technology of the Polish Academy of Sciences and the Cash named after Józef Mianowski - the Foundation for Promotion of Science², asked the Mayor and City Council in Płońsk to establish the **Scientific Award named after Jan Jędrzejewicz**.

On 20th December 2012, the City Council approved the aforementioned initiative, and on 24th January 2013 it approved the resolution establishing the award, which amounted to ten thousand PLN, and has been awarded since 2013 for the best Polish-language book on the history of science and technology, published in the year preceding its presentation.

A seven-people Award Committee established by the History of Science and Technology of the PAS, the Cash named after Józef Mianowski - the Foundation for the Promotion of Science and the Mayor of Płońsk, at its meeting on 17th September 2013 chose the winner of the first edition of the Scientific Award named after Jan Jędrzejewicz. The award was received by publication of the nature philosopher and Polish history philosophy, the assistant professor in the Department of Natural Philosophy at the Faculty of Philosophy at the University of John Paul II in Krakow, Paweł Polak, Assistant Professor, PhD, *“I was an opponent of you [Professor Einstein]... Relativistic scientific revolution from the perspective of the scientific and philosophical pre-war Lvov”* (Krakow: Copernicus Centre Press, 2012). Granting the award took place on 30th September 2013, in Płońsk. The ceremony was attended, inter alia, by the descendants of Jędrzejewicz, PhD, who especially came to Płońsk.

WYBÓR CYTATÓW POŚWIĘCONYCH JANOWI W. JĘDRZEJEWICZOWI

„(...) Ustanowiłbym fundusz i założył instytucję, która jak rybak siecią wyłapywałaby w społeczeństwie i popierała ludzi podobnych Jędrzejewiczowi. Oni bowiem są jak źródła, gdzie wytrysną, tam nawet na syrkim piasku rodzi się nowe życie”.

Bolesław Prus: Kroniki. Wybór. T. I, 1875-1900, Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1987

„Momentem przełomowym w dziejach miasta Płońska jest osiedlenie się w roku 1862 dra Jana Jędrzejewicza, wybitnego lekarza i astronoma-amatora. Człowiek ten o niezwykle wysokich walorach etycznych (...) zadał w sposób niedwuznaczny kłam mylnym poglądom o niemożliwości rozwijania ożywionej działalności kulturalnej i naukowej na dalekiej prowincji. Dorobek naukowy Jędrzejewicza osiąga swój szczyt właśnie w prowincjonalnym miasteczku, w którym autor mieszkał całe ćwierć wieku”.

Henryk Parniak: Kariera Płońska dzięki Janowi Jędrzejewiczowi. W: „5 Rzek” 1958 nr 1, s. 6

„Rozpatrując (...) opis życia i działalności D-ra Jędrzejewicza podziwiać należy świetne osiągnięcia naukowe dokonane przezeń w niezmiernie trudnych warunkach. Dzięki wybitnym zdolnościom, sile charakteru i niezwyklej pracowitości, jako samouk w dziedzinie astronomii wzbił się na szczyty wiedzy; nie rozporządzając odpowiednimi funduszami bez niczyjej pomocy z ciężko zapracowanych oszczędności stworzył w zapadłej mieścinie pierwszorzędną zakład naukowy, z którego prace były ogłaszane w najpoważniejszych pismach fachowych za granicą i zapewniały nauce polskiej w najcięższych dla niej czasach – należne uznanie. Obok zamykania do nauki – czynnik patriotyczny odgrywał tu pierwszorzędną rolę i był najgłówniejszą pobudką do pracy i wytrwania. W tych najcięższych dla nas czasach stał jako żołnierz na obranym przez siebie posterunku, godnie i skutecznie broniąc polskiego stanu posiadania w dziedzinie nauki. I dowiódł przykładem, czego może dokonać jednostka dla Narodu w najniepomyślniejszych nawet warunkach”.

Wincenty Fiećko: Dr. Jan Walery Jędrzejewicz lekarz i astronom w Płońsku (w 50. rocznicę zgonu). Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie, 1938, s. 13-14

„Mieszkanie prywatne Jędrzejewicza zamienia się w niezwykle żywozny salon naukowy. Odbywają się tu liczne konsultacje i konferencje naukowców krajowych i zagranicznych. Chętnie też udziela Jędrzejewicz elementarnych lekcji miejscowej inteligencji, a ludność miasta żywo rozprawia o pracy uczonego. Stąd zapanowało w miasteczku powszechne zainteresowanie naukami przyrodniczymi. W kilka lat później co zdolniejsi zasiadają na ławach uniwersyteckich”.

Henryk Parniak: Kariera Płońska dzięki Janowi Jędrzejewiczowi. W: „5 Rzek” 1958 nr 1, s. 6

„Jako astronom wykazał Jędrzejewicz wprost nieprawdopodobną wytrwałość. Był czynnym we wszystkich dziedzinach tej nauki dostępnych dla jego narzędzi”.

Jan Gadamski: Jan Walery Jędrzejewicz najwybitniejszy polski astronom-amator. W: „Problemy” 1955 nr 11 (116), s. 772

„(...) wśród prywatnych obserwatoriów na czoło wybijało się obserwatorium Jana Walerego Jędrzejewicza w Płońsku. (...) Przez 10 lat wytrwale studiował samodzielnie tę naukę, kompletował bibliotekę oraz gromadził fundusze. Następnie w ciągu dwóch lat wystawił własne obserwatorium i wyposażył je tak, że stało ono na jednym poziomie z uniwersyteckimi”.

Rybka Eugeniusz, Rybka Przemysław: Historia astronomii w Polsce. T. II. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1983

„Tak więc istnieją u nas dzisiaj dwa obserwatoria astronomiczne, będące składaniami pomocniczymi przy uniwersytetach rządowych w Krakowie i Warszawie. Uniwersytet lwowski nie posiada ani katedry astronomii, ani też obserwatorium. Do tej skromniutkiej liczby przybyło w ostatnich czasach jeszcze jedno obserwatorium, założone w Płońsku prywatnymi środkami **śp. Jana Jędrzejewicza**. Było ono niewielkie, ale przez twórcę swego do takiego stopnia doskonałości doprowadzone, że mógł w nim Jędrzejewicz wykonywać prace, których uznana wartość naukowa zjednała zakładowi płońskiemu zaszczyt zaliczenia do związku stacji astronomicznych”.

Obserwatoria astronomiczne u nas i przyszłe losy obserwatorium po **śp. Jędrzejewicu**. W: „Wszechświat” 1888, t. VII, nr 5, s. 66-67

„Jeżeli (...) wspomnimy jeszcze o „Kosmografii”, wydanej w Warszawie w r. 1886 (...), o licznych artykułach w różnych czasopismach krajowych, z których żadnemu nie odmawiał Jędrzejewicz swojego współdziałania, na koniec o wykładach publicznych, które dla jasności i przystępności ściągaly zawsze wielką liczbę słuchaczy, mieć będziemy wyobrażenie o tej nadzwyczajnej i podziwiania godnej działalności, którą rozwinął tak wcześnie zgasy założyciel obserwatorium w Płońsku”.

J. Kowalczyk: Wiadomość o obserwatorium w Płońsku i o pracach Jana Jędrzejewicza w dziedzinie astronomii i meteorologii. W: „Prace Matematyczno-Fizyczne” Warszawa 1888, t. I, s. 118

„Mąż pelen nauki, obywatel kraju w całym znaczeniu tego słowa, marzyciel i entuzjasta, pelen talentów, lecz przy tym głęboki i spokojny w myśleniu (...), systematyczny w pracy (...), a przede wszystkim człowiek czynu, tak w życiu praktycznym, jak też w sferze myśli – człowiek wyjątkowy w naszym społeczeństwie, wzór do naśladowania”.

E. D.: Jan Jędrzejewicz. W: „Wszechświat” 1888, t. VII, nr 1, s. 2

„Z sercem zbolatym i lżą szczerzego żalu kończymy rok bieżący, zapisując w księdze strat narodowych zgon jednego z najdzielniejszych ludzi, dla którego sumienne spełnianie obowiązków było zadaniem całego życia a nauka ukochanym ideałem”.

Henryk Dobrzycki: **Śp. dr. Jan Walery Jędrzejewicz**. W: „Medycyna” 1887, t. XV, nr 52, s. 1

„(...) J. W. Jędrzejewicz był osobą o nieprzeciętnych zdolnościach. Interesowało go dosłownie wszystko. (...) Umiał grać na wielu instrumentach, a pierwszorzędnie grał na fortepianie, co wykorzystywał dając koncerty podczas studiów uniwersyteckich w Moskwie, aby zarobić na utrzymanie. Był swoistym poliglota. Władał kilkoma językami. Przydało mu się to przy badaniach astronomicznych, kiedy musiał korzystać z dzieł obcojęzycznych”.

Walerian Dzikiewicz: Astronom z Płońska. W: **Mozowskie ciechanowskie – moja Mała Ojczyzna**. Szkic z dziejów regionu (do roku 1918). Pod red. A. Kocińskiego, J. Pełki. Ciechanów: Ciechanowskie Towarzystwo Naukowe, 1996, s. 244-245

„Kosmografię Jędrzejewicza znamy wszyscy. Wielu z nas, astronomów polskich, kształciło się na tej książce, dla niektórych była ona jedną z pierwszych książek astronomicznych, jakie dostali do rąk. Dzisiaj jeszcze młodzież nieraz z niej korzysta; pomimo bowiem, że w dziedzinie tak szybko rozwijającej się astrofizyki już i drugie wydanie pośmiertne jest przestarzałe, część dotycząca podstaw astronomii jest napisana bardzo przejrzysto i jasno i ma długotrwałą wartość. „Kosmografia” jest tym dziełem Jędrzejewicza, które spopularyzowało nazwisko Jego w szerokich kołach matematycznych i przyrodniczych, być może z krzywdą nawet dla innych cennych zasług Jego”.

Władysław Dziewulski: Jan Jędrzejewicz (1835-1887) w setną rocznicę Jego urodzin. W: „Urania” 1936, rok XIV, nr 2 (49), s. 28

A SELECTION OF QUOTES DEDICATED TO JAN W. JĘDRZEJEWICZ

„(...) I would set a fund and founded an institution which, as a fisherman, would catch from the society and supported people like Jędrzejewicz. They are like the spring, wherever they appear, even on loose sand, new life is born”.

Bolesław Prus: *Chronicles*. Selection. vol. I, 1875-1900, Warsaw: The National Publishing Institute, 1987

“The turning point in the history of the city of Płońsk is 1862 when Jan Jędrzejewicz, PhD, a prominent physician and amateur astronomer settled here. This man of extremely high ethical values (...) abolished the mistaken beliefs about the impossibility of developing a lively cultural and scientific activities at distant provinces. A scientific achievement of Jędrzejewicz reaches its peak just in a provincial town, where the author lived for the whole quarter of a century”.

Henryk Parniak: Career in Płońsk due to Jan Jędrzejewicz. In: “5 Rivers” 1958 No. 1, p. 6

“Considering (...) description of the life and activity of Jędrzejewicz, great scientific achievements made by him in extremely difficult conditions should be admired. Thanks to the outstanding abilities, strength of character and extraordinary diligence, as a self-taught in the field of astronomy has reached the tops of knowledge; he had neither enough funds, not help from someone, with hard-earned savings in an obscure little town he created a first-class research facility, from which the works were published in the most professional writings abroad, and provided Polish science with due recognition in the most difficult times. In addition to his passion for science - patriotic factor played a primary role here and constituted the main motivation to work and perseverance. In these times, the hardest for us, he was as a soldier on the station, proudly and successfully defending the Polish status in the field of science. He proved with his own example, what can be done by a unit for the Nation in even the hardest conditions.”

Wincenty Fiećko: Jan Walery Jędrzejewicz, PhD, doctor and astronomer in Płońsk [the 50th anniversary of death]. Płock: The Scientific Society in Płock, 1938, pp. 13-14

“Private apartment of Jędrzejewicz turns into an extremely viable science living room. Here numerous consultations and conferences of national and international scientists are held. In addition, Jędrzejewicz provides elementary lessons for the local intelligentsia, and the city's population lively discuss about the scientist's work. Widespread interest in the natural sciences started here. A few years later, more talented people sit on the benches of the university.”

Henryk Parniak: Career in Płońsk due to Jan Jędrzejewicz. In: “5 Rivers” 1958 No. 1, p. 6

“As an astronomer Jędrzejewicz showed simply incredible perseverance. He was active in all areas of this field of knowledge available for his tools.”

Jan Gadomski: Jan Walery Jędrzejewicz the most outstanding Polish amateur astronomer. In: “Problems” 1955, No. 11 (116), p. 772

"(...) Among private observatories, the observatory of Jan Walery Jędrzejewicz in Płońsk was the most visible. (...) For 10 years, he assiduously studied this science alone, gathered literature and funds. Then, within two years, he constructed his own observatory and equipped it, so that it was on the level of the universities."

Rybka Eugeniusz, Rybka Przemysław: History of astronomy in Poland. Vol. II Wrocław: National Laboratory named after Ossoliński, 1983

"So there are two astronomical observatories with us today, which are supportive laboratories at governmental universities in Krakow and Warsaw. University of Lvov has neither the Astronomy Department, nor the observatory. For the very modest number in recent times another observatory came, founded in Płońsk from private funds of Jan Jędrzejewicz. It was small, but the creator formed it so perfectly that he could perform the work, which recognized scientific value provided it to be among the astronomical stations."

The astronomical observatories at us and the future of the observatory of Jędrzejewicz. In: "Universe" 1888, vol. VII, No. 5, pp. 66-67

"If (...) we mention about "Cosmography", published in Warsaw in 1886 (...), about numerous articles in various national journals, none of which was refused by Jędrzejewicz, and about public lectures, which were so clear and affordable that always attracted a large number of listeners, we have an idea of the extraordinary and worth admiration activity, which was developed by the extinguished founder of the observatory in Płońsk, died so soon."

J. Kowalczyk: Information about the observatory in Płońsk and works of Jan Jędrzejewicz in the field of astronomy and meteorology. In: "Mathematical and Physical Works" Warsaw 1888, vol. I, p. 118

"A man full of knowledge, a citizen of the country in the fullest sense of the word, a dreamer and enthusiast, full of talent, but at the same time deep and calm in thinking (...), systematically at work (...), and above all a man of action, in the practical life, as well as in the sphere of thought - a man unique in our society, a model to be followed."

E.D.: Jan Jędrzejewicz. In: "Universe" 1888, vol. VII, No. 1, p. 2

"With a heart full of pain and tears, we sincerely finish the current year, writing in a book of the national loss, death of one of the bravest people, for whom the conscientious fulfilment of the duties was the task of the whole life and science was a beloved ideal."

Henryk Dobrzycki: Jan Walery Jędrzejewicz, PhD, of blessed memory In: "Medicine" 1887, vol. XV, No. 52, p. 1

"(...) J.W. Jędrzejewicz was a person of uncommon abilities. He was interested in everything. (...) He could play many instruments, and excellently played the piano, which used to give concerts during the university studies in Moscow to earn a living. He was a kind of a polyglot. He spoke several languages. It was useful at astronomical research when he had to use the foreign language works."

Walerian Diczekiewicz: Astronomer from Płońsk. In: Mazowsze of Ciechanów - my little homeland. Sketch of the history of the region (until 1918). Edited by A. Kociszewski, J. Pełka. Ciechanów: The Scientific Society in Ciechanów, 1996, pp. 244-245

"Everyone knows Cosmography by Jędrzejewicz. Many of us, Polish astronomers, educated based on this book, for some it was one of the first books in astronomy, which was in their hands. Today, young people often use it; despite the fact that due to rapidly developing astrophysics, posthumous second edition is out-of-date, the basics of astronomy are written in very clearly and have long-term value. "Cosmography" is the work of Jędrzejewicz, which popularized his name in wide circles of the mathematical and natural sciences, perhaps even to the detriment of other precious merits of his."

Władysław Dziwulski: Jan Jędrzejewicz (1835-1887) on the 100th anniversary of his birth. In: "Urania" 1936, XIV, No. 2 (49), p. 28

PRZYPISY / FOOTNOTES:

¹ W związku z rozpoczętą w 2014 roku przebudową siedziby Miejskiego Centrum Kultury w Płońsku, zmianie może ulec lokalizacja osadzonego na cokole popiersia.

² Instytucja, założona w 1881 r. pod nazwą „Kasa pomocy dla osób pracujących na polu naukowym im. dr. med. Józefa Mianowskiego”. Jej nakładem ukazała się, wydana w 1886 r., „Kosmografia” Jana Jędrzejewicza. Zlikwidowana w 1952 roku, reaktywowana w 1991 r. jako Kasa im. Józefa Mianowskiego – Fundacja Popierania Nauki.

³ As a result of started in 2014 reconstruction of the seat of the Municipal Cultural Centre in Płońsk, the location of the bust placed on the pedestal can be changed.

⁴ The institution, founded in 1881, named "The cash of help for people working in the field of science named after Józef Mianowski, MD, PhD". Due to its efforts "Cosmography" by Jan Jędrzejewicz, published in 1886, appeared. Closed in 1952, it was revived in 1991 as the Cash of Józef Mianowski - the Foundation for Promotion of Science.

BIBLIOGRAFIA / BIBLIOGRAPHY:

- 50 lat Gimnazjum i Liceum w Płońsku. Pod red. J. Koperskiego – Leszina. Płońsk: Komitet Organizacyjny II Zjazdu w 50-lecie Gimnazjum i Liceum w Płońsku, 1967.
- Derdzikowski Adam: Jan Walery Jędrzejewicz na tle polskiej i światowej astronomii XIX wieku. Miłośnica astronomia we współczesnej nauce. W: „Urania. Postępy Astronomii” 2008, nr 6 (738).
- Derdzikowski Adam: Obserwacje Słońca dr. Jana Walerego Jędrzejewicza. W: „Współpraca Obserwatorów Słońca” 2008, nr 3 (84).
- Dobrzycki Henryk: Śp. dr. Jan Walery Jędrzejewicz. W: „Medycyna” 1887, t. XV, nr 52.
- Dziczekiewicz Walerian: Astronom z Płońska. W: Mazowsze ciechanowskie – moja Mała Ojczyzna. Szkic z dziejów regionu (do roku 1918). Pod red. A. Kociszewskiego, J. Pełki. Ciechanów: Ciechanowski Towarzystwo Naukowe, 1996.
- Dziwulski Władysław: Jan Jędrzejewicz (1835-1887) w setną rocznicę Jego urodzin. W: „Urania” 1936, rok XIV, nr 2 (49).
- E. D.: Jan Jędrzejewicz. W: „Wszehświat” 1888, t. VII, nr 1.
- Fiecko Wincenty: Dr. Jan Walery Jędrzejewicz lekarz i astronom w Płońsku (w 50. rocznicę zgonu). Płock: Towarzystwo Naukowe Płockie, 1938.
- Gadomski Jan: Jan Walery Jędrzejewicz najwybitniejszy polski astronom-amator. W: „Problemy” 1955, nr 11 (116).
- Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. T. X: Dawne województwo warszawskie. Z. 16: Płońsk i okolice. Oprac. I. Galićka. H. Sygietyńska, T. Mroczo. Warszawa: Polska Akademia Nauk, Instytut Sztuki, 1979.

11. Kowalczyk J.: Wiadomość o obserwatorium w Płońsku i o pracach Jana Jędrzejewicza w dziedzinie astronomii i meteorologii. W: „Prace Matematyczno-Fizyczne” Warszawa 1888, t. I.
12. Obserwatorium astronomiczne D-ra Jędrzejewicza w Płońsku. W: „Tygodnik Powszechny” 1882, nr 30.
13. Obserwatoria astronomiczne u nas i przyszłe losy obserwatorium po śp. Jędrzejewiczu. W: „Wszehświat” 1888, t. VII, nr 5.
14. Parniak Henryk: Kariera Płońska dzięki Janowi Jędrzejewiczowi. W: „5 Rzek” 1958 nr 1.
15. Prus Bolesław: Kroniki. Wybór. T. I, 1875-1900. Warszawa: Państwowy Instytut Wydawniczy, 1987.
16. R.: Słówek o obserwatorium astronomicznym w Płońsku. W: „Tygodnik Ilustrowany” 1895, nr 46.
17. R. M.: Jędrzejewicza obserwatorium astronomiczne. W: Wielka Encyklopedia Powszechna Ilustrowana, t. XXXI-XXXII, Warszawa 1903.
18. Rybka Eugeniusz: Nekrologi. Tadeusz Przykowski (1905-1977). W: „Kwartalnik Historii Nauki i Techniki” 1978, nr 3-4.
19. Rybka Eugeniusz, Rybka Przemysław: Historia astronomii w Polsce. T II. Wrocław: Zakład Narodowy im. Ossolińskich, 1983.
20. Rybka Przemysław: Kronika historyczna. Jan Walery Jędrzejewicz (1835-1887). W: „Urania” 1987, nr 12 (551).
21. Stocki Edward: Jędrzejewicz Jan Walery. W: Polski Słownik Biograficzny. T. XI. Wrocław-Warszawa-Kraków: Zakład Narodowy im. Ossolińskich – Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, 1964-1965.
22. Uchwała nr XXXVII/325/2013 Rady Miejskiej w Płońsku z dnia 24 stycznia 2013 r. w sprawie ustanowienia Nagrody Naukowej im. Jana Jędrzejewicza oraz uzasadnienie do ww. Uchwały.
23. Wizytówka czwarta „Nie wszystkim umrę...”. [Jan] Walery Jędrzejewicz. Oprac. J. Lewandowska, J. Marciszewska. W: Płońsk – wizytówki przeszłości – vademecum płońszczanina. Oprac. Zespół humanistycznej klasy autorskiej K. Karulaka, Liceum Ogólnokształcące im. H. Sienkiewicza w Płońsku, Płońsk 1993.
24. Życie i praca Jana Walerego Jędrzejewicza – astronoma, meteorologa, klimatologa, lekarza, popularyzatora nauki (1835-1887). W: Zeszyty Pracowni Dokumentacji Dziejów Miasta Płońska. Seria: Biografie Płońszczan. Zeszyt III. Płońsk 2001.
25. <http://www.astroplonsk.strefa.pl/> [dostęp dn. 15.04.2014].
26. <http://gnomonika.pl/katalog.php?id=61> [dostęp dn. 22.04.2014].
27. <http://www.khnit.pan.pl/index.php/pl/nagroda-im-jana-jedrzejewicza> [dostęp dn. 15.04.2014].
28. <http://www.mianowski.waw.pl/nagroda-im-j-jedrzejewicz/laureaci/?lang=pl> [dostęp dn. 15.04.2014].